

TÜRÜK

2021, Yıl/Year: 9, Sayı/Issue: 26, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: **24.05.2021**

Kabul Tarihi / Date of Accepted: **28.06.2021**

Sayfa / Page: 93-107

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

Dr. Öğr. Üyesi Burcu Öztürk

Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler
Eğitimi Bölümü

bozturk@kastamonu.edu.tr

TÜRKÇE/EDEBİYAT ÖĞRETMENİ YETİŞTİRME TARİHİNDE ÖRNEK BİR KURUM: YÜKSEK ÖĞRETMEN OKULU*

Öz

Cumhuriyet Döneminde Yüksek Öğretmen Okulu “Darümuallimin-i Âliye, Yüksek Muallim Mektebi, Yüksek Öğretmen Okulu” adları ile eğitim tarihimizde yer alan en eski öğretmen yetiştiren kurumdur. Tarihi 16 Mart 1848’de kurulan Darümuallimin-i Rüşdi’ye kadar uzanmaktadır. Yüksek Öğretmen Okuluna temel olan bu kurum orta dereceli okullara öğretmen yetiştirmek amacıyla açılmış ancak zaman içinde geliştirilerek bünyesine ilk, orta ve liselere öğretmen yetiştiren kısımları da içine alan “Darümuallimin-i Âliye” adlı kuruma dönüşmüştür. 1891 yılında bu şekli alan kurumun içinde yer alan Âli kısmı Fen ve Edebiyat bölümleriyle bugünkü lise düzeyindeki okullar olan idadilere öğretmen yetiştiren bir yüksek okul olmuştur. Okul 1924 yılında Yüksek Muallim Mektebine dönüştürülmüştür. 1934 yılında Yüksek Öğretmen Okulu adını alan bu kurum eğitim tarihinde örnek bir model olup bu çalışmada, 1923-1950 yılları arasında Türkçe/Edebiyat öğretmeni yetiştirmedeki yeri ile ele alınmaktadır. Okul; bu makalede tarihî gelişim, yapı, program, öğretim kadrosu, öğrenci kayıt ve kabul şartları, ders geçme ve mezuniyet şartları gibi çeşitli değişkenler açısından değerlendirilerek okulun Türkçe/Edebiyat öğretmeni yetiştirmedeki katkısının ortaya konulması amaçlanmaktadır. Nitel araştırma yöntemine uygun olarak yapılandırılan

* Bu çalışma Prof. Dr. Leylâ Karahan danışmanlığında Burcu Öztürk tarafından 2012 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalında tamamlanan “Türkçe ve Edebiyat Öğretmeni Yetiştiren Kurumların Türk Eğitim Tarihindeki Yeri (1923-1950)” adlı yayımlanmamış doktora tezi temel alınarak hazırlanmıştır. Bu çalışma, 2. Ulusal Türk Eğitim Kongresi’nde 24 Aralık 2020 tarihinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

çalışmanın verileri doküman incelemesi ile elde edilmiştir. Osmanlı döneminde açılarak öğretmenliğin meslek olarak algılanmasında büyük rol üstlenmiş bu kurumun en temel özellikleri, alan derslerinin üniversitede, pedagojik formasyon eğitimi ve genel kültür derslerinin okulda verilmesi, öğrenci seçiminde niteliğin göz önünde bulundurulmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Darülmüallimin-i Âliye, Yüksek Muallim Mektebi, Yüksek Öğretmen Okulu, Türkçe/Edebiyat Öğretmeni Yetiştirme, Cumhuriyet Dönemi.

AN EXAMPLE INSTITUTION IN THE HISTORY OF TURKISH/LITERATURE TEACHER TRAINING: YÜKSEK ÖĞRETMEN OKULU

Abstract

Yüksek Öğretmen Okulu in the Republican Period is the oldest teacher training institution in our history of education with the name of "Darülmüallimin-i Âliye, Yüksek Muallim Mektebi, Yüksek Öğretmen Okulu". Its history goes back to Darülmüallimin-i Rüşdî, which was founded on March 16, 1848. This institution, which is the basis of the Yüksek Öğretmen Okulu, was opened to train teachers for secondary schools, but it was developed over time and turned into an institution called "Darülmüallimin-i Âliye", which includes departments that train teachers for primary, secondary and high schools. In 1891, the institution, which took this form, became a high school that trained teachers for the high school level schools today with the Science and Literature departments. The school was transformed into a Yüksek Muallim Mektebi in 1924. This institution, which was named as Yüksek Öğretmen Okulu in 1934, is an exemplary model in the history of education, and is handled with its place in training Turkish / Literature teachers in 1923-1950. School; It is aimed to reveal the contribution of the school to the training of Turkish / Literature teachers by evaluating various variables such as historical development, structure, program, teaching staff, student registration and admission rules, course passing and graduation. The data of the study, which was structured in accordance with the qualitative research method, was obtained by document analysis. As a result of the examination, the most basic features of this institution, which was opened in the Ottoman period and played a major role in the perception of teaching as a profession, are that field courses are given at the university, pedagogical formation training and general culture courses at the school, taking into consideration the quality in student selection.

Key words: Darülmüallimin-i Âliye, Yüksek Muallim Mektebi, Yüksek Öğretmen Okulu, Turkish Language/ Literature Teacher Training, Republican Period.

1. Giriş

Eğitim-öğretimde etkili olan paydaş ve unsurların en önemlilerinden biri öğretmendir. Öğretmen nitelikleri sınıf atmosferinde ve başarıda büyük oranda belirleyicidir. Bu noktada öğretmen yetiştirmenin önemi ortaya çıkmaktadır. Öğretmen yetiştirmede tarih boyunca farklı yaklaşımlar ve uygulamalar benimsenmiştir. Yüzyıllar hatta bin yıllar boyunca öğretmenler ya kendi kendilerini yetiştirmişler ya da öğretmenlikle doğrudan ilgisi olmayan genel bir öğrenimden sonra ders vermeye başlamışlardır.

Batı'da öğretmen yetiştirme alanında yaşanan gelişmeler, Osmanlı Devletinde de karşılık bulmuştur. Bu doğrultuda önceleri medrese mezunlarından sağlanmaya çalışılan öğretmen ihtiyacı 1848'de Darümuallimin-i Rüşdî'nin kurulmasıyla profesyonel bir şekilde karşılanmaya başlamış, Darümuallimat, Darümuallimin-i Aliye, Yüksek Muallim Mektebi ve Yüksek Öğretmen Okulu ile aynı şekilde devam etmiştir. Bu okullar birbirinin devamı niteliğindedir. Osmanlı Döneminde kurulup Cumhuriyet Döneminde eğitime devam eden ve eğitim tarihimizde öğretmen yetiştiren en eski kurum olan Yüksek Öğretmen Okulunun Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirmede de büyük hizmetleri olmuştur.

2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 1923-1950 yılları arasında büyük hizmetleri olan Yüksek Öğretmen Okulunun programı, öğretim kadrosu, öğrenci kayıt ve kabul şartları, ders geçme ve mezuniyet şartlarını ortaya koyarak Türkçe/Edebiyat öğretmeni yetiştirme tarihindeki yeri ve önemini belirlemektir. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranacaktır:

1. Yüksek Öğretmen Okulunun tarihî gelişimi nasıldır?
2. Yüksek Öğretmen Okulunda takip edilen program nasıldır?
3. Yüksek Öğretmen Okulundaki öğretim kadrosunun özellikleri nasıldır?
4. Yüksek Öğretmen Okulunun kayıt ve kabul şartları nasıldır?
5. Yüksek Öğretmen Okulunun ders geçme ve mezuniyet şartları nasıldır?

3. Araştırmanın Önemi

Osmanlı döneminde 1848'den itibaren eğitimle ve özellikle öğretmen yetiştirme ile ilgili ciddi hamleler yapıldığı görülmektedir. Bu hamlelerden biri de Yüksek Öğretmen Okulunun temelini oluşturan okulların kurulmasıdır. Yüksek Öğretmen Okulu sayesinde birçok öğretmen yetiştirilmiştir. Bu konudaki tüm verilerin değerlendirilerek ortaya konulan sonucun Türk eğitim tarihine katkı yapacağı ve gelecekteki Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirme politikalarına yön vereceği düşünülmektedir.

4. Yöntem

4.1. Model

Bu araştırma nitel araştırma yöntemine uygun olarak gerçekleştirilmiştir. “Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına nitel araştırma denir” (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 39).

4.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanmasında ve analizinde doküman incelemesi yapılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yenilmez ve Sölpük, 2014: 35). Bu kapsamda Yüksek Öğretmen Okulu ve öncülü olan diğer okullarla ilgili doküman taraması yapılmıştır. Yüksek Öğretmen Okulunun tarihî gelişimi üzerinde durulmuş, ardından program, öğretim kadrosu, öğrenci kayıt ve kabul şartları, ders geçme ve mezuniyet şartları başlıkları altında işleyişi ele alınmış ve Türkçe/edebiyat öğretmeni yetiştirmedeki yeri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgular alt başlıklar hâlinde sunulmuş ve yorumlanmıştır. Çalışmanın sonunda ise genel bir değerlendirme yapılarak önerilerde bulunulmuştur.

5. Bulgu ve Yorumlar

5.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Devletin öğretmen ihtiyacını uzun süre ve tek başına karşılayan Yüksek Öğretmen Okulu, tarihî bir sürecin ürünüdür. Okulun bu hâlini almasında kendinden önce aynı amaçla kurulmuş olan kurumların da büyük etkisi vardır. Bu yüzden Yüksek Öğretmen Okulunu anlamak için öncülü olan okulları da incelemenin yerinde olacağı düşünülmüştür. Bu kurumlar hakkındaki bilgiler, Yüksek Öğretmen Okulunun işleyişinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Belirtildiği üzere bu kurumlar Darülmualimin-i Rüşdî, Darülmualimat, Darülmualimin-i Âliye ve Yüksek Muallim Mektebidir.

5.1.1. Darülmualimin-i Rüşdî

Yüksek Öğretmen Okulunun geçmişi 1848 yılında açılan bu kuruma kadar dayanmaktadır (Tamir, 1973: 1). Kurum, askerî okullara öğrenci yetiştirmek için açılan rüştiyelere öğretmen sağlamak için Mustafa Reşit Paşa'nın yardımıyla Maarifçi Kemal Efendi tarafından kurulmuştur (Koçer, 1967: 72). Sadece öğretmen yetiştirme amacıyla bir okul açılması Türk eğitim tarihinde bir dönüm noktasıdır. Çünkü bu yolla meslekî yeterlilik sahibi öğretmen yetiştirilmeye çalışılmıştır (Akyüz, 1990: 4-5; Öztürk, 2007: 4). 1 Mayıs 1851'de yayımlanan Nizamname ile okula sınavla girilmesi, mezunların taşınması gereken nitelikler, adaletli atamanın sağlanması, öğrencilere burs bağlanması, mezun olur olmaz maaş ödenmeye başlanması esasları kabul edilmiştir (Akyüz, 1990: 8). Yine bu nizamnameye göre okulda okutulması düşünülen dersler Usul-i İfade ve Talim, Farsça, Riyaziyattan Fenn-i Hesap, Hendese, Mesaha, Heyet, Coğrafya'dır (Öztürk, 2007: 5). Ancak bu program o dönem rüştiyelerde okutulan bütün dersleri içermemektedir. Bu dönemde erkek rüştiyeleri programında Türkçe dersi olarak kabul edilebilecek Lisan-ı Osmanî Kavâidi, İmla ve İnşâ, Mektebin Bulunduğu Yerde En Çok Kullanılan Dil adlı dersler yer almaktadır (Akyüz, 2007: 164). Programdaki derslerden yalnızca Usul-i İfade ve Talim adlı ders öğretmenlerin görev yapacakları okullardaki Türkçe derslerine yöneliktir. İyi derecede Arapça bilmek bu tarihte okula girişte şart olduğu için programda bu nedenle yer almasının düşünülmemiş olduğu anlaşılmaktadır.

1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde yer alan hükümler doğrultusunda Darülmualimin-i Rüşdî programı değiştirilmiştir. Nizamname'ye göre "mekatib-i umumiyenin

derecat-ı muhtelifesi için mükemmel muallimler yetiştirmek üzere” rüştiye, idadiye, sultanîye şubelerinden oluşan bir Darümuallimin-i Kebir kurulacak ve her şubenin biri Edebiyat’a öteki Ulûm ve Fünun’a mahsus iki bölümü olacaktır (Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, 1869, Md: 52). Öğrenim süresi üç yıl olacak ve rüştiyelere öğretmen yetiştirecek Darümuallimin-i Rüşdî’nin Edebiyat bölümünde Türkçe Kitabet ve İnşa, Arabî ve Farisî (bu dillerde öğrenim görebilecek şekilde), Her Cemaatin Kendi Lisanı, Tarih-i Umumî okutulacağı belirtilmiştir (MUN, 1869, Md: 54). Darümuallimin-i Rüşdîde bu Nizamname ile birlikte öğretmenlerin branşlara göre yetiştirilmek istendiği sonucuna varılmaktadır. Ancak bu düşünce hayata geçirilememiş, şubeler hemen açılmadığı gibi, Edebiyat ve Fen ayrımı da yapılamamış, Nizamname’de öngörülen Darümuallimin programı tatbik edilememiştir. Uygulanan bu ilk programda Arabî, Farisî, Hesap, Coğrafya, Tarih, İnşa, İnşa, Rika, Resim, Cebir, Hikmet, Hendese, Usul-i Defterî, Eşya, Kimya dersleri yer almaktadır (Ergin, 1977: 581). Görüldüğü gibi Darümualliminde yine istenen şekilde branşlaşma mümkün olamamıştır. Ancak 1851 Nizamnamesinde yer alan derslerle karşılaştırıldığında 1869 Nizamnamesindeki derslerin rüştiye programlarına yaklaştığı dikkat çekmektedir. Lisan-ı Osmanî Kavaidi, İmla ve İnşa dersleri aynı dönemde erkek rüştiyelerinde okutulan Türkçe dersleri olup bunlardan yalnızca İnşa dersinin Darümuallimin-i Rüşdî programında yer alabildiği göze çarpmaktadır.

Akyüz, 1874’te yayımlanan resmî bir ilandan yola çıkarak 1874 yılında Darümuallimin-i Rüştiye derslerinin Maa Tercüme Arabî, Farisî, Hesap, Cebir, Hendese, Tarih, Coğrafya, İmlâ, İnşa, Rik’a, Resim şeklinde düşünüldüğünü ortaya koymaktadır (2007: 182).

1869 ile 1874 yılında uygulanan Darümuallimin programlarına göre rüştiyede görev alacak bütün öğretmenlerin daha önce olduğu gibi Edebiyat ve Fen olarak ayrılmayan tek bir programla yetiştirildiği görülmektedir. Daha önceki programda yer alan Eşya, Kimya, Hikmet ve Usul-i Defterî Dersi bu programda yer almamaktadır. İmlâ dersi ilk kez programa konulmuştur. Yazı dersinin temelini oluşturan Hatt-ı Sülûs ve Nesih dersleri programların hiçbirinde yer almamaktadır. Türkçe Kitabet ve İnşa adlı ders ise İnşa dersi adıyla programda yer almıştır. Buna karşılık İdadi şubesinin programı Türkçe dersleri açısından çeşitlilik ve zenginlik arz etmektedir. Bu değişikliklerin nedenleri hususunda ise kaynaklarda herhangi bir açıklama bulunmamaktadır.

Bu kurumdan mezun olanlar ihtiyaca göre Türkçe ve edebiyat öğretmeni olarak görev yapmışlardır. Ancak verilen eğitim yalnızca Türkçe öğretmeni yetiştirmeye yönelik değil, tüm derslerin öğretmenini yetiştirmeye yöneliktir. 1896’da Darümuallimin-i Rüşdî mezunu bir kişinin Türkçe, Hesap, Malumat-ı Fenniye ve Usul-i Defterî öğretmenliğine tayin edildiğini gösteren belge de bunu doğrulamaktadır (BOA, MF. MKT. 297/ 63).

5.1.2. Darümuallimat

Maarif-i Umumiye Nizamnamesi 1870’de kız rüştiyeleri ile sıbyan okullarına kadın öğretmen yetiştirmek amacıyla yine bir yükseköğretim kurumu niteliğinde olan üç yıl öğrenim süreli Darümuallimatın açılmasını öngörmüş ve bu okul 26 Nisan 1870 tarihinde Ayasofya civarında tedarik olunan bir evde Maarif Nazırı Saffet Paşa tarafından açılmıştır (Kansu, 1932: 71).

Programlarında haftada birer saat de olsa üç yılda da Usûl-i Tedris dersinin bulunması, okuldaki eğitim ve öğretim hayatının gelişmesi bakımından ileri bir adım olmuştur (Öztürk, 2007: 15-16).

Darümualliminlerde olduğu gibi Darümuallimatlarda da bütün branş öğretmenleri tek programla yetiştirilmişlerdir. Ancak Türkçe öğretmeni de yetiştiren okulun ana dili derslerine verdiği önem dikkat çekicidir. Kavaid-i Osmaniye ve Müntehabat, Kitabet ve Tatbikatı, Hüsn-i Hat programlarında yer verilen, ana dili dersleridir (Akyüz, 2007: 249). Ayrıca ana dili derslerinin beceriye dönük işlenmesi gerektiğinin bilincine ulaşıldığı Kitabet ve Tatbikat dersinin adından da anlaşılmaktadır.

Bu kurumdan mezun olanlar ihtiyaca göre Türkçe ve edebiyat öğretmeni olarak görev yapmışlardır. Ancak verilen eğitim yalnızca Türkçe öğretmeni yetiştirmeye yönelik değil, tüm derslerin öğretmenini yetiştirmeye yöneliktir.

5.1.3. Darümuallimin-i Âliye

Okul 1891'de eğitim öğretime başlayan ve 2 yıllık öğretim süresi olan okul Fen ve Edebiyat Bölümlerinden oluşmaktadır. 1908'den sonra bu okul öğrencileri branşlarıyla ilgili dersleri Darülfünunun ilgili bölümlerinde görmeye başlamışlardır (Oğuzkan, 1983: 596).

Tamir, 1891 yılında Edebiyat Şubesinde Akait (Din Bilgisi), Edebiyat-ı Arabiyye (Arap Edebiyatı), Edebiyat-ı Türkiyye (Türk Edebiyatı), Tarih-i Umumi ve Osmanî (Umumi Tarih ve Osmanlı Tarihi), Coğrafya-yı Umumî ve Osmanî (Umumi ve Osmanlı Coğrafyası), Fransızca derslerinin okunduğunu kaydetmektedir. Fünun şubesinde okutulan Usul-i Tedris dersi ise Edebiyat şubesinde okutulmamıştır. Darümualliminin Âliye şubesinin 1894-96 öğretim yılında Edebiyat ve Fen şubeleri birleştirilerek öğretim süresi üç yıla çıkarıldığında bu derslere 1901 yılına kadar Kitabet-i Resmîye (Kompozisyon), Kavanin (Dil Bilgisi), Servet (Ekonomi), Usul-i Defterî, İlm-i Ahval-i Nefis (Psikoloji), Hesab-ı Âli (Yüksek Matematik) ve Cebr-i Âli (Yüksek Cebir) dersleri ilave edilmiştir (1973: 2).

Darümuallimin-i Âliye Fünun Şubesi mezunu bir kişinin Türkçe öğretmeni olarak tayin edildiğini gösteren belge (BOA, MF. MKT. 263/30) okul eğitiminde branşlaşmaya geçilmiş olsa dahi, mezunların hangi branşta öğretmen olacaklarının yine okulların ihtiyacı doğrultusunda belirlendiğini göstermektedir.

1915 Nizamnamesinde Darümuallimin-i Âliyede okutulması öngörülen Darülfünun Edebiyat şubesi dersleri Edebiyat-ı Osmanîye, Edebiyat-ı Arabiye, Edebiyat-ı Farisiye, Edebiyat-ı Fransaviye, Tarih-i Osmanî, Tarih-i Düvel, Coğrafya-yı Umumi ve Osmanî ve Umrani, İlm-i Asar-ı Atika, Usul-i Terbiye ve Tedris, Hikmet-i Nazariye'dir (Akyüz, 2007).

Öğretmenlik uygulaması ise İstanbul Öğretmen Okuluna Müdür olarak atanan Satı Bey'in, 1911 yılında Öğretmen Okulu bünyesinde açmış olduğu Uygulama Okulu ile başlamıştır. Öğrenciler uygulamalarını bu okulda yapmışlardır. 1915 yılında öğretmen okulu programında bir değişiklik yapılarak öğretmenlik uygulamasına haftada 9 saat gibi önemli bir yer verilmiştir (Özyar, 1998: 19-20).

Yüksek Öğretmen Okulunun asıl çekirdeği olan bu kurum, Cumhuriyet'e kadar sık sık yapı değiştirmiş ve 1915 yılında şekillenen yapısıyla Cumhuriyet'e devrolmuştur.

5.1.4. Yüksek Muallim Mektebi

Yüksek Muallim Mektebi, İstanbul Darümuallimin-i Âliyenin Âli kısmının devamıdır. 8 Mayıs 1924'te toplanan İkinci Heyet-i İlmiyede İstanbul Darümuallimin-i Âliyesinin Âli kısmının Darülfünuna bağlanarak Yüksek Muallim Mektebi hâline getirilmesine karar verilmiş, ancak okul 15 Ekim 1924'te açılacağı duyulduğu hâlde bu tarihte açılmamış, bütün hazırlıkların tamamlanmasından sonra 1924-25 öğretim yılında eğitim ve öğretim hayatına başlamıştır (Öztürk, 2007: 213).

Cumhuriyet hükûmetleri, ortaöğretime öğretmen yetiştirme probleminin çözümüne önce bu alana öğretmen yetiştiren tek kaynak olan Darümuallimin-i Âliyeyi ıslah etmekle başlamışlardır (Duman, 1991: 44).

Açılışından kısa bir süre sonra 7 Haziran 1925'te okulun daha istikrarlı bir yapıya oturmasını sağlamak üzere, Yüksek Muallim Mektebi Talimatnamesi çıkarılmıştır. Talimatnamenin ilk maddesinde yer alan "Orta tahsil müesseselerine muallim yetiştirmek üzere, İstanbul'da Maarif Vekâletine bağlı müstakil bir Yüksek Muallim Mektebi teşkil olunmuştur" ifadesiyle okulun yapısı belirginleştirilmiştir. Yüksek Muallim Mektebi Talimatnamesine göre okul, başlıca şu şubelere ayrılmıştır:

- 1) Edebiyat
- 2) Felsefe
- 3) Tarih-Coğrafya
- 4) Riyaziye
- 5) Fizik-Kimya
- 6) Tabiiyat

Okulun öğretim süresi, sekiz yarıyıl olmak üzere dört yıldır. Bunun ilk üç yılı, Darülfünundaki öğretimle meslekî derslere, son yıl ise staja ayrılmıştır (MV, 1925).

Darümuallimin-i Âliyenin yüksek kısmına kayıtlı olup Darülfünuna devam eden öğrenci ile 1924 yılında kurulmuş fakat bir yıl içinde kaldırılmış olan orta Darümuallimin öğrencileri bu okulun ilk öğrencisi olmuşlar, okula bu tarihte kız öğrenci de alınmaya başlanmıştır. Psikoloji profesörü Mustafa Şekip Tunç bu okulun ilk müdürüdür (Tamir, 1973: 2).

5.1.5. Yüksek Öğretmen Okulu

16 Ağustos 1934 tarihinde, Yüksek Muallim Mektebinin Cumhuriyet dönemindeki yapılanması başlangıç düşünülerek onuncu kuruluş yıl dönümü kutlanmıştır. Bu tarihte okulun adındaki Arapça kökenli sözcükler değiştirilerek, Yüksek Öğretmen Okulu olarak isimlendirilmiştir (Eşme, 2003: 39).

Temmuz 1939 tarihinde toplanan Birinci Maarif Şûrasında Yüksek Öğretmen Okulunun geliştirilmesi yönünde alınan kararları takiben 1940 yılında çıkarılan Yüksek Öğretmen Okulu Talimatnamesi, Yüksek Öğretmen Okulu Öğrenci Staj Talimatnamesi ve Öğrenci Kayıt ve Kabul Talimatnamesi ile okulun yapısı daha da sağlamlaştırılmıştır. Şûrada kabul edilen Yüksek Öğretmen Okulu Talimatnamesi ile okulun bölüm yapısında bazı değişiklikler olmuştur. Bu yeni yapıya göre okul Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Fizik-Kimya, Tabii İlimler, Felsefe, Coğrafya, Matematik, Yabancı Diller, Tıp ve Yüksek Ticaret bölümlerinden oluşmaktadır. Okulun öğrenim süresi dört yıl olup staj son yılın yarıyıl tatilindedir (Tamir, 1973: 2). 1940 yılında kabul edilen Yüksek Muallim Mektebi Talimatnamesine göre okul:

- 1) Türk Dili ve Edebiyatı
- 2) Felsefe
- 3) Tarih
- 4) Coğrafya
- 5) Matematik
- 6) Fizik-Kimya
- 7) Tabii İlimler

bölümlerine ayrılmış, öğrenim süresi dört yıl olmuş, staj da dördüncü öğretim yılının yarı tatilinde yapılmaya başlanmıştır (MV, 1940: 12).

12 Haziran 1946 tarihinde çıkarılan Üniversiteler Kanunu ile Yüksek Öğretmen Okulunun eğitim-öğretiminde bir duraklama yaşanmıştır. Bunun nedeni, okulda eğitimin niteliğinin artmasında büyük rolü olan müzakereci hocaların okulla ilişkisinin kesilmesidir. Okul bu değişikliğin ardından öğrenci yurduna dönüşme sürecine girmiştir (Eşme, 2003: 53).

Bu durum 22 Ağustos 1949'da toplanan Dördüncü Millî Eğitim Şûrasında kapsamlı olarak ele alınmıştır. Dönemin Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu şûrada bir konuşma yaparak Yüksek Öğretmen Okulunun mevcut durumda devlet hesabına okuyan öğrencilerin pansiyonu olduğunu, öğrencilerin pek başarılı olamadığını, üniversite bünyesinde kaliteli lise öğretmeni yetiştirmenin mümkün olamayacağını ifade etmiştir. Ancak Bakan'ın bu düşüncelerini üniversite öğretim üyeleri itiraz ile karşılamış ve öğrencilerin meslekî formasyonlarının gelişmesini sağlayacak ders ve uygulamaların 1940 Talimatnamesinde olduğu gibi lisans eğitimine paralel olarak verilmeye devam edilmesi kararlaştırılmıştır (MEB, 1949).

Ancak bu gelişmeyi izleyen 1949-50 öğretim yılında 101 yıllık geçmişi olan Yüksek Öğretmen Okulu gerekçe gösterilmeksizin kapatılmıştır. Tamir, okulun kapatılma nedeninin Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu'nun okulu komünistlerden temizleme gayesi taşıması olabileceğini ifade etmektedir (1973: 3-4). Timurtaş'a göre ise Yüksek Öğretmen Okulunun ıslah edilecek yerde kapatılması, eğitimimiz ve kültürümüze bir darbe olmuştur (1964: 9-10). Okul, Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu'nun görevden ayrılmasından sonra 11 Ağustos 1950'de göreve gelen Bakan Tefik İleri tarafından yeniden açılmış ve 1 Mart 1951'de eğitime başlamıştır (Tamir, 1973: 2). Ancak İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu söz konusu iki yıl içinde önemli ölçüde prestij

kaybetmiştir. 1944-45 öğretim yılında 185 öğrencisi olan okul 27 mezun verirken, 1953-54'te mezun sayısı 3'e kadar düşmüştür (Eşme, 2003: 57).

5.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Türkiye'de öğretmenliğin ayrı bir meslek olarak görülmesi ve bu meslekten olanların ayrı okullarda yetiştirilmesi düşüncesinin yerleşmesine katkıda bulunan bu okul, Edebiyat Bölümü ile Türkçe ve edebiyat öğretmenleri yetiştirmiş önemli bir kurumdur (Kavcar, 1994: 9).

Edebiyat Bölümü programı, öğrencilere öğretmenlik formasyonu kazandıran meslek dersleri ve alan bilgisi kazandıran branş dersleri olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra müzakereci öğretmenler tarafından verilen dersler, seminer ve konferanslar da hem alan bilgisi ve meslek bilgisini hem de genel kültürü tamamlamaya yöneliktir.

1925 tarihli Talimatnamenin incelenmesiyle Edebiyat Bölümü öğrencilerinin Darülfünunda izledikleri alan dersleri ile Yüksek Muallim Mektebinde aldıkları dersler hakkında aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır (MV, 1925):

Tablo-1 Yüksek Muallim Mektebi Edebiyat Bölümü Dersleri

Alan Dersleri	Ortak Dersler
Türk Edebiyatı Tarihi	Terbiye, Terbiye Tarihi, Mukayeseli Maarif Teşkilatı
Metin Şerhi	Öğretim Metodu
Arap, Acem, İngiliz, Alman Edebiyatı Tarihinden Seçilecek İki Ders (Bu derslerden biri Arap Edebiyatı Tarihinden olmak şartıyla)	Mektepler Hıfzıssıhhası
	Yabancı Dil (Fransızca, İngilizce, Almanca)

Tablo-1'deki bu derslere ek olarak öğrencilerin bağlı olduğu fakültelerde temel branşlarını takip ederken eksik kalması olası noktalardaki bilgilerini tamamlamak ve güçlükleri çözmek, meslek bilgisini genişletmek ve mesleğe olan ilgilerini arttırmak için farklı konularda konferanslar da düzenlenmektedir.

Pedagojik formasyon dersleri 1937'de Edebiyat Fakültesinde Pedagoji Enstitüsü kurulduğunda bu yeni enstitüde izlenmeye başlanmıştır. Ancak, uygulama fazla uzun ömürlü olmamış, Maarif Vekâleti ve okul yönetimi, özellikle pedagojik formasyon derslerinin üniversitenin diğer öğrencileriyle birlikte, kalabalık bir grupla alınmasının verimli olmayacağını düşünerek tekrar eski uygulamaya dönülmesine karar vermiştir (Öztürk, 2007: 189).

1938 tarihinde yayımlanan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 1938-1939 ders yılı Talebe Kılavuzu'na göre "Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi Edebiyat Fakültesindeki öğretime tabi olmakla birlikte ayrıca müzakereci profesör ve doçentler tarafından okulda verilen gece derslerine devam etmektedir. Yüksek Öğretmen Okulundan mezun olanlar Edebiyat Fakültesinden mezun olduklarında özellikle orta öğretim kurumlarında çalışmaktadır." (1938: 97). 09 Eylül 1940 tarihli Yüksek Öğretmen Okulu Talimatnamesinde dersler konusunda bir açıklama yapılmamaktadır. 12 Eylül 1940 tarihli Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Stajı Talimatnamesi ise yalnızca staj

hükümlerini değiştiren ve bu konudaki açıklamalara yer veren bir belgedir. Buna göre, Yüksek Öğretmen Okulu öğrencileri eğitimleri sırasında dördüncü yılın sömestr tatilinde mesleki hazırlıklarına yardımcı olacak bir staja tabi tutulmaktadır. Bu staj İstanbul'daki resmî lise ve öğretmen okullarında yapılmakta ve iki tam hafta sürmektedir. Ayrıca, staj yapmayanlar ve stajda başarılı olmayanlar fakültedeki son sınavlara girememektedir (MV, 1940).

5.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgu ve Yorumlar

1925 tarihinde okulun öğretim heyetini, Darülfünun Edebiyat ve Fen Fakültelerinden birer müderris veya muallim ile Yüksek Muallim Mektebi daimi muallimleri oluşturmaktadır. Talimatnamede bu heyetin görevleri “Okulda verilecek derslerin ve konferansların süresini belirlemek, okula kabul edilecek adayların seçme sınavında sorulacak soruları hazırlamak, cevaplarını incelemek ve kabul edilip edilmemelerine dair karar vermek, öğrencinin ihtiyacı olan eserleri sağlamak, liselerde staj gören öğrencilerin çalıştırılma yöntemlerini Öğretim Yöntemleri dersi hocasının tavsiyeleriyle belirlemek” (1925: 10) olarak ifade edilmiştir. Bu kurula girecek olan müderrisler, ilgili fakültelerin “müderrisler meclisi” tarafından seçilmekte ve kurul, okul müdürünün başkanlığı altında toplanarak gerek okulda, gerekse fakültelerde öğrencilere verilecek olan eğitim ve öğretimin esaslarını belirlemektedir. Okuldaki daimi öğretmenlerin sayısı ise 1940'lara kadar dört olarak belirlenmiştir. Bunlardan biri kadın, biri erkek iki öğretmen geceleri sırayla okulda kalarak öğrencilere nezaret etmektedir (MV, 1925).

1940 tarihinde okulun yapısında yer alan Tedris Heyeti, okulun müzakereci öğretmenleri ile Pedagoji öğretmeninden oluşmakta ve yılda en az iki defa Müdürün daveti ile toplanmaktadır. Tedris Heyeti'nin görevi okulun öğretim meseleleri ilgili konularda fikir beyan etmektir. Bu heyette görev alan müzakereci öğretmenlerin görevleri Talimatnamede şöyle sıralanmıştır:

- a) Fakültelerde verilen derslerin öğrenci tarafından benimsenmesi için seminer ve uygulama şeklinde yardımcı öğretimde bulunmak,
- b) Öğrenciye çalışma, bir konuyu inceleme, kısacası yöntem konusunda rehberlik etmek; öğrencide eleştiri becerisini uyandırmak ve onları tartışmaya alıştırmak,
- c) Öğrencinin yabancı dil bilgisini ilerletmeye çalışmak,
- d) Öğrencinin fakültelerle okuldaki çalışması, devamı, kabiliyeti ve öğretmenlik ehliyeti hakkında her yıl 15 Haziran'a kadar Müdürlüğe bir rapor vermek,
- e) Kabul sınavlarını yapmak (MV, 1940: 13).

1924'te okul Yüksek Muallim Mektebi adını almadan önce okula büyük hizmetlerde bulunmuş öğretmenler Ali Nusret, Hamdullah Suphi, Fazıl Ahmet, Ruşen Eşref, Tevfik Fikret gibi alanında tanınmış ve seçkin kimselerdir (Akyüz, 2007: 280). 1920 yılından itibaren fakültelerden gelen öğretim üyelerine “müzakereci öğretmen” adı verilmektedir. 1936-37 yılında Edebiyat Şubesi için görevli müzakereci öğretmenler Garp Edebiyatı hocası Prof. Yusuf Şerif Kılıçel ve Metin Şerhi hocası Doç. Dr. A. Nihat Tarlan'dır (YÖA, 1937).

1949 tarihli Şûra'ya göre Yüksek Öğretmen Okulu'nun öğretim kadrosunun uygulama öğretmenleri ile konferans veren kişilerden oluşacağı ifade edilmiştir. Ayrıca uygulama öğretmenlerinin tecrübeli ve öğretmen yetiştirme konusunda ehliyetli lise öğretmenlerinden alınması ve bunların öğrencileri uygulama dersine götürmekle beraber okulun iç hayatında daima onların yanında bulunarak lise öğretmenliğine alışma bakımından onlara gerçek ve anlayışlı birer rehber ve meslek ağabeyi olması gerektiği vurgulanmaktadır. Üniversite öğretim üleriyle üniversite dışındaki uzmanlardan seçilen konferansçılar devamlı olarak ya da lüzum görüldükçe öğrencilere konferans vermektedirler (MEB, 1949: 141).

5.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Yüksek Öğretmen Okulunda öğrenim görmek isteyen adaylarda bulunması gereken belirli özellikler vardır. Örneğin 1925'te Yüksek Muallim Mektebi'ne girmek isteyen öğrencilerde aranan şartlar şunlardır:

- 1) T.C. tabiiyetinde bulunmak,
- 2) Yirmi beş yaşından büyük olmamak,
- 3) Lise mezunu olmak,
- 4) Bulaşıcı hastalık veya bedeni özür sahibi olmamak,
- 5) İyi hâl sahibi olmak,

6) Mezun olduktan sonra, Maarif Vekâletinin atayacağı herhangi bir yerde sekiz yıl görev yapmayı kayıtsız şartsız kabul etmek.

Adaylar, ayrıca öğrenci sayısının belirlenen kontenjandan fazla olması durumunda girmek istedikleri bölüm dersleriyle yabancı dilden (tercüme) seçme sınavına tabi tutulmaktadır (MV, 1925). 1925 Talimatnamesindeki hükümlerden okula girecek adayların hiçbir bulaşıcı hastalık ve bedeni özrü bulunmaması 1915 Darülmuallimin Nizamnamesi'nde yer alan şartlardan olup "okula girecek adayların Osmanlı vatandaşı olması" hükmü, "T.C. tabiiyetinde bulunmak"; "öğrenci yaşının 28'i geçmemiş olması", "yirmi beş yaşından büyük olmamak" şeklinde değişikliğe uğramıştır (Öztürk, 2007: 27). 1934-35 öğretim yılı başında yapılan seçme sınavını Edebiyat bölümünden 9 öğrenci kazanmıştır. Aynı öğretim yılında fakülte'deki başarılı öğrencilerden Edebiyat Bölümünden 1 öğrenci ise sınavsız olarak kabul edilmiştir (Öztürk, 2007: 187).

1938 tarihinde yayımlanan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 1938-1939 ders yılı Talebe Kılavuzu'nda Yüksek Öğretmen Okulu ile ilgili bazı açıklamalara yer verilmiştir. Buna göre, her yıl ayrılan kontenjana göre belirli miktarda öğrenci alınmaktadır. Okul öğrencisi Edebiyat ve Fen Fakültesindeki öğretime tabi olmakla birlikte ayrıca müzakereci profesör ve doçentler tarafından okulda verilen gece derslerine devam etmektedir. Okula kayıt olmak için lise olgunluk sınavını vermiş bulunmak, 25 yaşını geçmemiş olmak, sağlıklı olmak ve müsabaka sınavlarını kazanmış olmak aranan şartlardır. Bu sınavlar eylül sonlarında yapılmakta, öğrenci girmek istediği bölüm dersleri ile bir yabancı dil dersinden sınava tabi olmaktadır (1938: 97).

28.8.1940 tarih ve 167 sayılı Talim ve Terbiye Kararı ile kabul edilen "Yüksek Öğretmen Okulu Talimatnamesi" ile okula giriş şartları daha geniş bir biçimde ifade edilmiştir. Bu yönetmeliğe göre okula öğrenciler her yıl eylül ayında yapılan "Kabul İmtihanları" ile alınmaktadır. Kabul imtihanlarına girebilmek için adayların aşağıdaki niteliklere sahip olması gerekmektedir:

- a) Türk vatandaşı olmak,
- b) Yirmi beş yaşını bitirmemiş olmak,
- c) Lise olgunluk sınavını kazanmış bulunmak,
- d) Öğretmenliğe engel olacak bir sakatlığı bulunmamak.

Okul müdürü başkanlığında, okulun müzakereci öğretmenleri ile ilgili fakültelerin öğretim üyeleri tarafından yapılan kabul sınavları, yazılı ve sözlü olarak iki aşamada ve her bir bölüm için ayrı ayrı yapılmaktadır. Edebiyat bölümüne girmek isteyen adaylar ilk olarak Türkçe Kompozisyon, Edebiyat ve Tarih'ten yazılı sınava girmektedir. Bu yazılı sınavı kazanan adaylar Edebiyat ve Tarih'ten sözlü sınava da girmektedir (MV, 1940).

Bu yıllarda tıp fakülteleri dâhil, üniversitelerin pek çok bölümüne sınavsız öğrenci alınırken, Yüksek Öğretmen Okulu sınavla öğrenci alan birkaç okuldan biridir (Eşme, 2003: 43). Ayrıca Yüksek Öğretmen Okulu kabul sınavlarında tüm bölümlere girecek öğrencilerin Türkçe Kompozisyon yazılı sınava girerek kabul ediliyor olması, ana dili becerilerine verilen önemin işaretidir. 1891 yılında hazırlanarak uygulamaya konulan Darülmuallimin Nizamnamesi'ne göre Âliye şubesi Edebiyat şubesine konulan giriş şartlarında “Türkçeden yazılı bir sınavı başarmaları” olarak ifade edilen şartın Yüksek Öğretmen Okulunda tüm bölümler için uygulanması, oldukça önemli bir gelişmedir.

5.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Bulgu ve Yorumlar

1925 tarihli Yüksek Muallim Mektebi Talimatnamesi'nde ders geçme ve mezuniyet ile ilgili geniş açıklamalar yer almaktadır. Buna göre her öğrencinin yarıyıl sonlarında o dönem takip ettiği bütün derslerde yapılan yazılı ve sözlü sınavlar sonucunda aldığı notların sınavların bitiminden itibaren bir ay içerisinde fakülte dekanlıkları tarafından Yüksek Muallim Mektebine gönderilmesi gerekmektedir. Altı ve altıdan yukarı not alamayan öğrencilerin ilk ve ikinci yarıyıl için başarısızlıkları ihtar olunmakta, fakat başarısızlığı üçüncü yarıyıl da devam eden öğrencilerin kaydı silinmektedir. Yüksek Muallim Mektebi öğrencileri, üçüncü yıl sonunda mezuniyet belgesi sınavına girmektedir. Bu belgeyi alanlar Maarif Vekâleti'nin gösterdiği bir lisede bir yıl staj yaparak, öğretim yöntemi ve ders uygulamasından altıdan fazla not alması ile yıl içindeki davranışları öğretmenlik vasıflarına uygun bulunması hâlinde “muallimliğe mezuniyet rüusu” verilmektedir (MV, 1925).

Talimatnamenin hükümlerine göre Yüksek Muallim Mektebi öğrencileri, üçüncü yılın sonunda “mezuniyet rüusu” sınavına girmek zorundadır. Bu belgeyi alabilen öğrenciler, Maarif Vekâletinin belirlediği bir lisede “muallim muavini” unvanıyla bir yıl boyunca staj yapmaktadır. Staj lisesinde gerek öğretim metodundan gerekse ders uygulamasından altıdan fazla not alan öğrencilere, staj yılı içindeki hareketleri de uygun görülürse ayrıca “muallimliğe mezuniyet rüusu” verilmektedir. Bu belgeye üç yıl boyunca öğrencinin yabancı dil ve meslek derslerinden aldığı notların ortalaması ile uygulama dersleri notu da kaydedilmektedir (MV, 1925).

Yüksek Muallim Mektebi diplomasını alabilmek için, Darülfünunu bitirmekten başka, okulun kendi bünyesinde verilen meslek derslerinin yazılı ve sözlü sınavlarını da vermek ve ayrıca stajı da başarıyla geçirmek gerekmektedir.

28.8. 1940 tarihli Yüksek Öğretmen Okulu Talimatnamesi öğretim ve sınavlar konusunda Üniversite Talimatnamesi ile Fen ve Edebiyat Fakülteleri Talimatnamelerindeki hükümlerin geçerli olduğunu kaydetmektedir (MV, 1940: 12). 12 Eylül 1940 tarihli Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Stajı Talimatnamesinde ise bu konuyla ilgili olarak staj yapmayanların ya da stajda başarısız kabul edilenlerin fakültedeki bitirme sınavlarına katılamayacağı ifade edilmiştir (MV, 1940: 126).

1949 tarihli Millî Eğitim Şûrası'nda bu konuda teklif edilen düzenlemeler şu şekilde açıklanmaktadır.

1- Yüksek Öğretmen Okuluna girmek isteyen lise olgunluk mezunları, sağlık muayenesine ve sonrasında da bir bilgi seçimine tabi tutularak durumu elverişli olanlar okula kabul edilmektedir.

2- Yüksek Öğretmen Okuluna alınan öğrenciler üniversite öğrenimlerinin ilk dört semestri zarfında okulca dikkatli bir gözleme tabi tutulmaktadır. Baştan itibaren her öğrencinin fizyolojik, psikolojik ve ahlaki durumu ile çalışkanlığına dair birer fiş tutulmaktadır. Okulun danışma kurulunca her öğrenci hakkında toplanan ve fişine kaydolun bilgi göz önüne alınarak kendisinin iyi bir öğretmen olup olamayacağı konusunda kesin karar verilmekte, haklarında olumsuz kanaate varılanların ise okulla ilgileri kesilmektedir (MEB, 1949).

Okulun 1924 yılında 60 kadar olan öğrenci sayısı 1930'da 80'e ulaşırken 1940'ta 183'e yükselmiştir (Duman, 1991: 44). 1930'lu yıllarda Yüksek Öğretmen Okulu, her geçen gün gelişme göstererek eğitim kalitesini yükseltmesine rağmen mezun sayısı açısından ülke ihtiyacını karşılayacak düzeye gelmemiştir. Okul on yıl içinde sadece 168 mezun vermiştir (Eşme, 2003: 41).

1949-50 öğretim yılında kapanarak 1 Mart 1951'de yeniden eğitime başlanan ve kapalı kaldığı iki yıl içinde çekiciliğini yitiren okulda 1950'li yıllarda öğrenci sayısında bu nedenle büyük bir düşüş yaşanmıştır. 1944-45 öğretim yılında 185 öğrencisi olan okul 27 mezun verirken, dokuz yıl sonra 1953-54'te mezun sayısı 3'e kadar düşmüştür (Eşme, 2003: 57).

5.3.1. Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümü Mezunu Eserleriyle Tanınmış Bazı Türkçe / Edebiyat Öğretmenleri

Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümü, yetiştirdiği değerli insanlarla Türk Eğitim Tarihine ve edebiyat dünyasına önemli katkılarda bulunmuş bir kurumdur. Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümünden mezun olan ve eserleriyle edebiyat dünyasına katkıda bulunan öğretmenler aşağıda verilmektedir.

Tablo-3. Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümü Mezunu Türkçe / Edebiyat Öğretmenleri

Adı ve Soyadı	Doğum Yeri	Doğum Yılı	Mezuniyet Tarihi
Gündüz Akıncı	Çoruh	1914	1938
Kenan Akyüz	Yanya	1911	1947
Tahir Alangu	İstanbul	1915	1943
Arif Nihat Asya	Çatalca	1904	1928
Hüseyin Nihal Atsız	İstanbul	1905	1930
Nihat Sami Banarlı	İstanbul	1907	1927
M. Kaya Bilgegil	Sivas	1921	1947
Pertev Nali Boratav	Gümülçine	1907	1930
Şükrü Elçin	Florina	1912	1939
Orhan Şaik Gökyay	İnebolu	1902	1930
Hikmet İlaydın	Muğla	1914	1936
Fahir İz	İstanbul	1911	1938
Ahmet Kabaklı	Harput	1924	1948
Mehmet Kaplan	Sivrihisar	1915	1939
Abdülkadir Karahan	Siverek	1913	1939
Serhat Kestel	İstanbul	1922	1947
Şemsettin Kutlu	Göksun	1918	1941
Cahit Külebi	Zile	1917	1940
Rauf Mutluay	Eskişehir	1925	1947
Behçet Necatigil	İstanbul	1916	1940
Fâkihe Odman	Bursa	1908	1935
Necmettin Halil Onan	Çatalca	1902	1925
Fevziye Abdullah Tansel	Muş	1912	1934
Cemil Yener	Antakya	1913	1941

6. Sonuç ve Öneriler

TÜRÜK

Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi

2021, Yıl 9, Sayı: 26

Issn: 2147-8872

Türkiye'nin en önemli meselesi eğitim, eğitimin en önemli ögesi de öğretmendir. Bu nedenle öğretmen yetiştiren kurumların açılması, geliştirilmesi ve öğretmen yetiştirme meselesinin bir parçası olan ana dili öğretmenlerinin yetiştirilmesi konusu Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemlerden günümüze kadar önemini koruyarak gelmiştir.

Öğretmen yetiştirmek amacıyla Tanzimat döneminde açılarak Cumhuriyet döneminde geliştirilen ilk kurum, Yüksek Öğretmen Okuludur. Tarihi 1848 yılına kadar uzanan bu kurum pek çok değerli Türkçe ve edebiyat öğretmeni, aynı zamanda bilim, kültür, siyaset ve sanat alanında seçkin insanlar yetiştirmiştir. Açıldığı tarihte çeşitli branşlarda görev alacak öğretmen adaylarını ortak bir programla mesleğe hazırlayan ve Yüksek Öğretmen Okulunun çekirdeği olan Darülmualimin-i Rüşdîde 1869 tarihli Nizamname ile öğretmenler branşlara göre yetiştirilmek istenmiştir. Ancak bu düşünce Meşrutiyet döneminde hayata geçirilebilmiş ve dersler sultanîlerde görev yapacak edebiyat öğretmenlerini yetiştirmeye uygun hâle getirilmiştir. 1915 yılında şekillenen yapısıyla Cumhuriyete devrolunan okul 1924-25 öğretim yılında Yüksek Muallim Mektebi adıyla eğitim ve öğretim hayatına devam etmiştir. Cumhuriyet hükümetleri, ortaöğretime öğretmen yetiştirme probleminin çözümü için öğretmen yetiştiren en önemli kaynak olan bu kurumun yapısını 1925 ve 1940'ta çıkarılan talimatnamelerle sağlamlaştırmaya çalışmıştır.

12 Haziran 1946 tarihinde çıkarılan Üniversiteler Kanunu ile Yüksek Öğretmen Okulunun eğitim-öğretiminde bir duraklama yaşanmıştır. Eğitimin niteliğinin artmasında büyük rolü olan müzakereci hocaların okulla ilişkisinin kesilmesinin ardından okul, öğrenci yurduna dönüşme sürecine girmiştir. 22 Ağustos 1949'da toplanan Dördüncü Millî Eğitim Şûrasında Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu bir konuşma yaparak Yüksek Öğretmen Okulu'nun mevcut durumda devlet hesabına okuyan öğrencilerin pansiyonu olduğunu, öğrencilerin pek başarılı olamadığını, üniversite bünyesinde kaliteli öğretmen yetiştirmenin mümkün olamayacağını ifade etmiş ve 1949-50 öğretim yılında 101 yıllık geçmişi olan Yüksek Öğretmen Okulu kapatılmıştır. Okul, Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu'nun görevden ayrılmasından sonra 11 Ağustos 1950'de göreve gelen Bakan Tefvîk İleri tarafından yeniden açılmış ve 1 Mart 1951'de eğitime başlamıştır. Ancak İstanbul Yüksek Öğretmen Okulunun öğrenci ve mezun sayısında düşüş yaşanmıştır.

Osmanlı döneminde açılarak öğretmenliğin meslek olarak algılanmasında büyük rol üstlenmiş bu kurumun en temel özellikleri olarak, alan derslerinin üniversitede, pedagojik formasyon eğitimi ve genel kültür derslerinin okulda verilmesi, öğrenci seçiminde niteliğin göz önünde bulundurulması, Edebiyat bölümüne girmek isteyen adayların önceleri bölüm dersleri ile yabancı dilden, 1940'tan sonra ise Türkçe Kompozisyon, Edebiyat ve Tarih'ten yazılı sınava, Edebiyat ve Tarih'ten sözlü sınava girmesi, ders geçme sınavlarının yazılı ve sözlü olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmesi, mezun olmak için ayrıca başarılı bir staj devresi geçirme zorunluluğunun olması, öğrencilerin yalnızca sınav başarısının değil, fakültedeki ve okuldaki genel durumu ile öğretmenlik ehliyetinin de değerlendirilmesi, okulun öğretim ve yönetim kadrosunda görev alanların dönemin aydın ve seçkin kişileri olması sayılabilir. Yüksek Öğretmen Okulu özgün bir model olarak Türk eğitim tarihinde çok önemli bir yer edinmiştir.

Yüksek Öğretmen Okulu modeli örnek alınarak bugün de nitelikli Türkçe ve edebiyat öğretmenleri yetiştirmek için yetenekli ve seçkin adaylar kaynağından yararlanma yoluna gidilmeli; yazılı ve sözlü sınavlarla okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerisine yönelik giriş sınavları yapılmalı; ders geçmede sözlü sınavlara da yer verilmeli; mezun olmada stajın etkisi artırılmalı; öğretmen adaylarının mesleğe uygunlukları bölüm hocalarının görüşleri de alınarak belirlenmelidir.

Kaynaklar

- Akyüz, Y. (1990). Öğretmen yetiştirme tarihimizi aydınlatan ve bizi düşündüren bir belge: Darülmualimin Nizamnamesi (1851). *Çağdaş Eğitim*, (161), 4-8.
- Akyüz, Y. (2007). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Maarif Nezareti Evrakı (MF. MKT) 297/ 63*.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Maarif Nezareti Evrakı (MF. MKT) 263/30*.
- Duman, T. (1991). *Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Ergin, O. (1977). *Türkiye Maarif Tarihi (I-V)*. İstanbul: Eser Matbaası.
- Eşme, İ. (2003). *Yüksek Öğretmen Okulları. (2. Basım)*. İstanbul: Bilgi Başarı Yayınevi.
- İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Talebe Kılavuzu. (1938-1939)*. İstanbul: Millî Mecmua Basımevi.
- Tamir, F. (1973). Yüksek öğretmen okulları. *Ülkü Pınarı*, (2)1-4.
- Kansu, N. A. (1932). *Türkiye Maarif Tarihi Hakkında Bir Deneme I-II*. İstanbul: Maarif Matbaası.
- Kavcar, C. (1994). Türkçe ve Edebiyat Öğretmenlerinin yetiştirilmesi. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi, 25, 8-11.
- Koçer, H. A. (1967). *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Problemi*. Ankara: Yargıçoğlu Matbaası.
- Koçer, H.A. (1987). *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu 1773-1923*. Ankara: Uzman Yayınları.
- Maarif-i Umumiye Nizamnamesi (1286), 1869, İstanbul Matbaa-i Amire.
- Maarif Vekilliği. (1940). *Tebliğler Dergisi*, 3(87).
- Maarif Vekâleti. (1341/1925). *Yüksek Muallim Mektebi Talimatnamesi*. İstanbul: Matbaa-yı Âmire.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (1949). *Dördüncü Milli Eğitim Şûrası (22-31 Ağustos)*. Ankara: MEB.
- Oğuzkan, F. (1983). *Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi - Cumhuriyet Döneminde Eğitim*. MEB Devlet Kitapları.
- Öztürk, Cemil. (2007). *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Özyar, Aydın. (1998). *Millî Eğitim Bakanlığının Öğretmen Yetiştirme Politikaları. Bilgi Çağında Öğretmenimiz Sempozyumu (8-9 Ekim 1998)*. Ankara: Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Timurtaş, Faruk K. (1964). Öğretmenlik Mesleği ve Yüksek Öğretmen Okulu. *Genç Öğretmen*, 1(3).
- Yenilmez, K., & Sölpük, N. (2014). Matematik dersi öğretim programı ile ilgili tezlerin incelenmesi (2004-2013). *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 33-42
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H., (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yüksek Öğretmenliler Albümü. (1848-1937)*. İstanbul: Türkiye Basımevi.